

**Збірник наукових праць
Черкаського державного
технологічного університету**

Серія

Економічні науки

Заснований у 2000 р.

Випуск 20

**ЧИТАЛЬНИЙ
ЗАЛ**

ЧЕРКАСИ 2008

**ЧИТАЛЬНИЙ
ЗАЛ**

УДК 338.26

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Чепурда Л.М., к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

В статті розкрито основні тенденції і перспективи розвитку туристичної галузі в Черкаській області, проаналізовано і узагальнено аналітичні і статистичні дані в територіальному, часовому і галузевому аспектах.

The article discloses tendencies and perspectives of the tourism' development in Cherkasy region, analyses and summarises analytical and statistical data in territorial, temporal and sectoral aspects.

I. Постановка проблеми

Збільшення тривалості вільного часу, покращення оплати праці, бурхливий ритм життя сприяють тому, що люди намагаються урізноманітнювати своє дозвілля, пізнавати нове, саморозвиватися та самовдосконалюватися. Туризм є одним із важливих способів досягнення цього. Але утвердження у світі України як туристської держави неможливо без розвитку туристської галузі в її регіонах. Регіональний туристський потенціал України використовується не в повну міру.

Черкаська область, яка має потужні рекреаційні ресурси, не є винятком. Тому головною проблемою дослідження є оцінка туристських та культурно-дозвіллевих можливостей Черкащини через аналіз інформаційних та статистичних даних галузі.

II. Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій

Підґрунтям для аналізу та розробки шляхів вирішення зазначеної проблеми може бути досвід аналізу підприємств туристичної галузі, що знайшов своє відображення у працях відомих зарубіжних вчених, серед яких: Є. Альткорн, Б. Берман, Р. Дж. Еванс, Н. Вудкок, М. Стоун, А. Дайан, Р. Олльє, П. Дойль, Ф. Котлер та ін. Однак їх теоретичні викладки узагальнюють практику розвитку зарубіжного туризму, у той час, як еволюція вітчизняного туристичного ринку, а отже, і методи ведення бізнесу на ньому, мають свої особливості. Основні поняття туризму, види і форми туристичної діяльності, її економічні та маркетингові аспекти розкриті у працях вчених країн СНД: М. Біржакова, А. Дуровича, О. Запесоцького, Д. Ісмаєва, М. Кабушкіна, В. Квартальнова, А. Кирилова, Л. Волкової та ін. Проте головною ознакою цих досліджень є подання наукового обґрунтування практики оцінки підприємств туристичних галузей пострадянських країн через призму міжнародного туризму та досягнень відомих зарубіжних компаній. У них відсутнє висвітлення результатів досліджень особливостей поведінки суб'єктів товарообмінних процесів у туризмі, детермінованих умовами розвитку економіки країн СНД.

Значний науковий внесок у розробку структурно-типологічних ознак туристичного ринку, принципів його сегментації, територіальної організації та регіонального розвитку національної туристичної індустрії здійснили українські вчені В. Євдокименко, Н. Коніщева, О. Любіцева та ін. Однак нині практично відсутні теоретико-методологічні основи оцінки підприємств туристичної галузі з урахуванням особливостей методології проведення аналітичних досліджень, менталітету вітчизняного споживача, специфіки реалізації маркетингового комплексу операторами туристичного ринку в Україні, і насамперед в Черкаській області.

III. Формулювання цілей статті

Черкащина, як і в цілому Україна, має потужні рекреаційні ресурси для розвитку національного та міжнародного туризму. Особливої уваги заслуговують найбільш поширені останнім часом такі види туризму, як дитячий, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, мисливський та ін.

Відповідно до зазначеної проблеми, головною метою даної публікації є спроба узагальнити аналітичні та статистичні дані щодо розвитку туризму та проведення культурного дозвілля на території Черкаської області через подачу у різноманітних аспектах: територіальному (в межах області, по містах та районах, в межах України серед інших регіонів); часовому (за 2007 рік у динаміці за певний період); галузевому (туризм, лікування та оздоровлення, культура і дозвілля, та інші місця для короткотермінового проживання) та ін.

IV. Виклад основного матеріалу

Черкащина, будучи осередком держави у географічному розумінні (біля м. Шпола знаходиться географічний центр України), є серцем України в її історичному, політичному, духовному, культурно-розвитковому. Саме тому набула державної підтримки програма „Золота підкова Черкащини”.

Багаті природно-рекреаційні ресурси, значний історико-культурний потенціал, високий рівень розвитку інфраструктури туризму створюють в Черкаській області можливості для всебічного задоволення рекреаційних потреб не лише вітчизняних, а й іноземних туристів.

Туризм як вид економічної діяльності посідає особливе місце в житті Черкаської області. Черкащина має значні об'єктивні передумови входження до найбільш розвинутих туристичних областей країни.

За даними Державної служби туризму і курортів України загальна кількість туристів, які обслуговуються суб'єктами туристичної діяльності у Черкаській області зросла в – 2007 році проти 2002 р. у півтора рази і становила 34,5 тис. осіб. Серед них 86 % – це внутрішні туристи, 10 % – туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон, і 4 % – іноземні туристи (див. рис. 1).

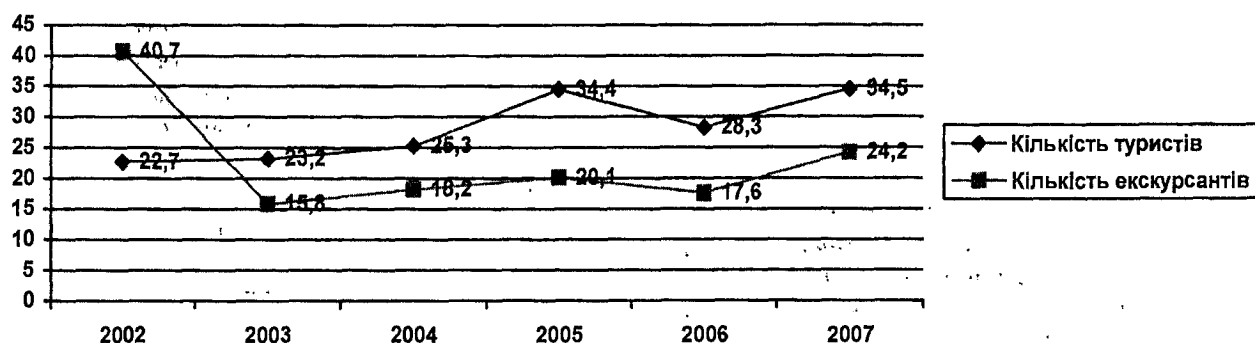

Рис. 1. Кількість туристів та екскурсантів, які обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності по Черкаській області, тис. осіб

На відміну від внутрішнього туризму, за метою поїздки серед в'їзних та виїзних туристів домінують приватні поїздки – відповідно кожна четверта або кожна третя.

Іноземні туристи, які приїжджають до України, та громадяни України, що подорожують за кордон, під час подорожі в основному зупиняються у родичів та знайомих (більше 50 %). Поряд з цим українці, що подорожують в межах країни, надають перевагу готелям та санаторіям (більше 40 %).

Обсяги наданих туристичних послуг в області за 5 років зросли у 4,4 рази і становлять 9,5 млн грн. Так, за даними Головного управління статистики у Черкаській області зберігається постійна тенденція збільшення реалізованих послуг, що видно з табл. 1 (тис. грн – розмір маржі – різниця у вартості купівлі та продажу послуг).

Таблиця 1

Обсяг реалізованих послуг (тис. грн)

	2003	2004	2005	2006	2007
Туристичними агентствами	1740,9	1986,9	2663,5	3754,5	5121,8
Санаторно-курортним комплексом	8068,1	7509,0	11300,3	11537,6	14770,7

Відповідну тенденцію до зростання має і середньооблікова чисельність штатних працівників у Черкаській області, які зайняті в сфері туризму, а також фахівців, які працюють за сумісництвом (екскурсовод, аніматор, спеціалісти вузької кваліфікації із спортивного туризму та ін.).

За даними Головного управління статистики у Черкаській області середньооблікова чисельність штатних працівників відображена в табл. 2.

Таблиця 2

Середньооблікова чисельність працівників туристичної галузі Черкащини (осіб)

	2004	2005	2006	2007
Туристичні агентства	140	148	154	161
Підприємства санаторно-курортного комплексу	783	855	883	885
Готелі	508	578	624	667

Наведені дані свідчать, що тенденція щорічного збільшення персоналу, який працює в галузі туризму, більш ніж на 50 осіб зберігається протягом останніх років.

Особливе місце в питаннях загального оздоровлення і лікування займають санаторно-курортні та інші заклади, які базуються на мінеральних водах Черкаської області (Мошногірська, Тальнівська).

Сприятливі кліматичні умови в Черкаській області, близькість Кременчуцького й Канівського водоймищ, наявність шляхів сполучення перетворюють Черкащину на всеукраїнську санаторно-курортну здравницю для дітей і дорослих, де будівництво нових і оновлення діючих оздоровчих комплексів, дитячих оздоровчих таборів, баз відпочинку (наприклад, таких як „Селена”, „Кедина гора” та ін.

В останні роки спостерігається інтенсивний розвиток зеленого туризму.

Цьому сприяють історичні місця: Чигирин, Холодний Яр, Кам’янка, Черкаси, Канів, Софіївка та інші, що роблять Черкащину привабливою для вітчизняних і іноземних туристів.

Тільки за останній рік на Черкащині відкрилися садиби для зеленого туризму, які розташовані в селах Худяки, Леськи та Сагунівка. Всього в Черкаській області, за даними Головного управління статистики, на 01.01.2007 їх налічується близько 25-ти (табл. 3).

Таблиця 3

Підприємства зеленого туризму

№	Місцезнаходження	Кількість
1.	Городищенський район	3
2.	Звенигородський район	1
3.	Корсунь-Шевченківський район	3
4.	Черкаський район	18
Всього		25

Готельне господарство є однією з галузей сфери послуг, що тісно пов’язана з розвитком туризму. Черкащина – Шевченків край, батьківщина Богдана Хмельницького, дендропарк „Софіївка” та інші пам’ятні місця приваблюють туристів як з України, так і з інших країн світу.

У 2007 році на території області діяло 36 підприємств готельного господарства, з яких 31 – готель і 5 гуртожитків для приїжджих (див. рис. 2). Порівнюючи з попереднім роком, спостерігається збільшення кількості підприємств на 5 одиниць, або 16,1 %. Зростання кількості підприємств готельного господарства за 2007 рік відбулося в м. Черкаси, м. Канів, Жашківському, Черкаському та Чигиринському районах. В області існують лише 2 типи підприємств готельного господарства – готелі (86,1 %) та гуртожитки для приїжджих – 13,9 %.

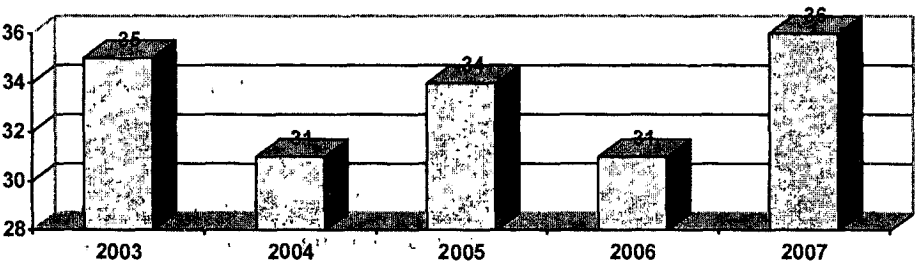

Рис. 2. Кількість готелів та інших місць для короткотермінового проживання

Найбільша кількість підприємств готельного господарства розташована в м. Черкаси (27,8 % загальної кількості) та м. Умань (8,3 %), які є переважно місцем скупчення промислових підприємств і центрами туристичних потоків.

На кінець 2007 року в області функціонувало 25 державних музеїв, з них – 12 історичних, 10 – краєзнавчих, 1 – літературний і 2 мистецьких. В складі музеїв: історично-літературний заповідник „Чигирин”, „Шевченківський заповідник” у м. Каневі, які мають національний статус. В селі Шевченково працює музей – „Батьківщина Тараса Шевченка”.

V. Висновки

Отже, по-перше, Черкащина має великий туристсько-рекреаційний потенціал, який може задовольнити як потреби населення області, так і запропонувати туристські маршрути державного і міжнародного значення.

Потенціал області дозволяє розвивати на її території майже всі види сучасного туризму – автомобільного (особливо в зв'язку зі створенням міжнародних транспортних коридорів), пізнавального, наукового, спортивного (кінного, пішохідного, водного, велосипедного) і зеленого з проживанням у місцевого населення.

По-друге, з урахуванням загальнонаціонального значення історичних і культурних центрів регіону найбільш оптимальним способом реалізації державної політики у сфері духовності є розробка і виконання державної програми „Золота підкова Черкащини”.

По-третє, організації туристичних маршрутів і рекреаційної діяльності сприяє наявність розгалуженої транспортної мережі та можливість забезпечення потенційних туристів та рекреантів екологічно чистими продуктами харчування.

По-четверте, розвиток туристсько-рекреаційної діяльності сприяє одержанню коштів для збереження та відтворення значного природного та історико-культурного потенціалу регіону, стимулює відродження народних ремесел та промислів, обслуговуючі та переробні галузі економіки.

Таким чином, як показує час, для Черкаської області індустрія туризму вже сьогодні стає однією з провідних галузей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму" від 27 червня 2003 р. № 390-р.
2. Культура і туризм Черкащини. Статистичний збірник. – Черкаси: Головне управління статистики, 2006.
3. Любїцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України – К.: Альтерпрес, 2006.